

ПОЛИТИЧКА КОНТРАКУЛТУРА ПОБУНЕ ПРОТИВ КАПИТАЛИСТИЧКОГ ГЛОБАЛИЗМА

Резиме

У раду се приказује криза политичке културе „фасадне демократије“ глобализованог капитализма и реакције на њу у виду контракултуре побуне која се шири Европом и другим континентима. Наводе се историјски корени природног права на побуну против олигархијске власти. Даје се један модел контракултуре побуне против глобализованог капитализма Алена Бадјуа.

Кључне речи: политичка култура, политичка контракултура, побуна, глобализам, капитализам.

Политичка култура је облик друштвене културе којим се регулишу односи између грађана и других политичких субјеката и државе, односи између њих и у њима. Под политичком културом се најчешће разуме скуп политичких знања, веровања, ставова, осећања, вредновања, симбола и деловања друштвених група и појединаца, усмерених на функционисање политичког система и појединих његових делова. С обзиром на екстензију и интезитет ових одлика постоје типови политичких култура: парохијални, поданички и партиципативни (Алмонд и Верба); тоталитарни, ауторитарни и демократски; теократски и лаицистички; грађански и социјалистички; диктаторски и либерални... Свако друштво, изузев претполитичких друштава, у складу са својим историјским развојем, економским и друштвеним системом и културом ствара и развија политичку организацију, политичку структуру и политичку културу.

На формирање одређеног типа политичке културе утичу многи фактори, највише економски, социјални и политички процеси и односи, степен развоја опште културе и основне културне вредности. Политичка култура условљена је политичком и социјално-економском структуром, али и утиче на опстајање те структуре или њену промену.

Теорије политичке културе баве се, углавном, системским политичким културама, настојећи да утврде њихово деловање на одржавање и функционисање политичких система. Оне настоје да дефинишу политичку културу, утврде њен однос према политичкој структури, њене типове, начине формирања и развоја, њене детерминанте, њене актере и учинке.

У условима постојања апсолутистичких, ауторитарних, тоталитарних и псеудодемократских политичких система и непоштовања људских слобода и права, јављају се друштвени отпори таквим системима и њима одговарајућим политичким културама, политичким контракултурама. Друштвена побуна је један облик таквог отпора и

политичке контракултуре, која настоји да потисне и замени постојећу, институционалну, етаблирану, политичку културу, успостави нову и помоћу ње оствари циљеве побуњеника.

Побуном се назива један облик социјалне динамике у виду масовне, нелегалне, насилне активности друштвених група са циљем: супротстављања мерама власти које штете њиховим интересима, изнуђивања промена ради побољшавања њиховог друштвеног положаја и остварења неких интереса које не могу да остваре у институцијама друштвеног и политичког система. Јављају се у условима заострених социјално-економских, националних, верских и политичких конфликта, када држава повећаном репресијом настоји да их спречи. Настају спонтано или организовано, као реакције на друштвено-политичку репресију, осујећење групних интереса, угњетавање и понижавање. Најчешће имају краткорочни и ограничени циљ, без већих радикалних антисистемских захтева. Према врсти актера побуне, садржају захтева и циљевима могу да буду политичке, класне, расне, националне, верске, професионалне, културне (уметничке) побуне. Кратко трају, уколико нису увод у друштвене преврате, устанке, револуције и контрареволуције. Завршавају се успешно или неуспешно, слабљењем и нестанком побуне или се гуше државном силом. Побуњеници се служе разним средствима борбе за остваривање својих интереса, почев од пасивног ненасилног отпора, штрајкова, демонстрација на јавним местима и окупирањем јавних простора, грађанске непослушности до уништавања објеката и употребе физичке силе, па и оружја против снага реда и војске.

Побуна се разликује од устанка по томе што устанак има већу масовност и има дубље социјално-политичке мотиве и циљеве. Историја је пуна разних побуна, од оних приказаних у митовима и религијама, побуне робова у старом веку, сељака и градова у средњем веку, радника против капиталиста, поробљених народа против освајача колониста и империјалиста у новом веку и у нашем времену. Побуне могу да буду прогресивне и реакционарне, револуционарне и контрареволуционарне, национално-ослободилачке и поробљивачке.

У савременом друштву честе су побуне против капиталистичког система вредности, незапослености, неједнакости, дискриминације, ограничавања слобода и права грађана, прекомерне експлоатације, загађења животне средине, против отуђења и постварања. Владајући центри моћи своју доминацију остварују највише помоћу медија, медијске пропаганде и манипулације тако да обесправљени људи немају других начина до да се одупру медијској репресији и терору побуном.

Још у античкој филозофској мисли јавила су се схватања о природном праву људи, као генеричких бића, на побуну против тиранске власти. То право је посебно теоријски образлагано у монархомаским теоријама у средњем веку, када се водила борба за превласт између католика и протестаната, на једној страни и црквене и световне власти, на другој; између феудалаца и апсолутистичких владара. У спису „Одбрана против тирана“ (*Vidiciae contra tiranos*, издатом на латинском 1579. године, а 1581. године на француском језику), поред осталог,

разматрају се питања: да ли је допуштено пружити отпор самовољном владару који тлачи поданике и разара државу, ко има право на побуну и која су средства дозвољена против тиранске власти? Према мишљењима једних (Т. Аквински, Ј. Калвин, Ј. Алтузије, Гроцијус) право на побуну имају само нижи државни органи (сталешке скупштине, парламенти), а према другима то право припада свим припадницима државе. О употреби средстава побуне такође је било различитих гледишта, нарочито о томе да ли је допуштено и убиство владара тиранина (тираноцид), посебно с обзиром на то да ли је владар узурпировао власт, или је власт злоупотребљавао на штету поданика. У складу са позитивним одговором на то питање извршено је краљеубиство у Француској Хенрија III и Хенрија IV. У борби против апсолутистичке власти владара порицано је божанско порекло владареве власти и настале су идеје природног права, друштвеног уговора, ограничавања краљевске власти и касније идеје суверенитета народа и државе. Џон од Солсберија у XII веку сматрао је да против тиранске власти поданици имају не само право, него и дужност да се побуне.

Џон Лок је у књизи *Две владе* 1681. године, изнео теорију о две врсте друштвеног уговора. Основним друштвеним уговором између појединаца ствара се друштво, а допунским друштвеним уговором о стварању државне власти за заштиту појединачних права и интереса поданика. Ако владар не поштује овај уговор, народ има право да га збаци са власти.

Право на побуну изведено је из природног права на безбедан и слободан живот и друштвеног уговора између вршилаца власти и поданика-грађана о међусобним правима и дужностима, ради складног друштвеног развоја. Теоријски је разматрано у правно-политичким, социјалним и филозофским теоријама до 18. века, а затим актуализовано у теорији и пракси под утицајем демократизације друштва, успостављања парламентаризма и формирања деморатског јавног мњења.

Албер Каму (Albert Camus) у књизи „Побуњени човек“ (*L'homme revolte*) износи филозофско-антрополошко гледиште о бесмислености света која се може превазићи револтом, побуном као јединим смислом, у којој се човек остварује као слободно биће. Побуна је својство људске природе. Побуњени човек је онај који каже „не“ скрнављењу универзалних вредности људске заједнице. Побуна је извор и чувар људских вредности. Прометеј је за Камуја први побуњени човек. Историју покрећу они који у погодном тренутку знају да се побуне против зла. По Камујевом мишљењу постоје две врсте побуне: метафизичка и историјска. Метафизичка побуна је вредносни став о одбијању човека да пристане на наметнут му животни положај, у виду апсолутне негације или апсолутне афирмације. Побуна апсолутне негације односи се на негацију Бога, а апсолутне афирмације на потврђивање човека против Бога, у којој је човек невин, а Бог апсолутно крив. Метафизичка побуна наставља се у метафизичку револуцију, а она као морална револуција шири се на политику.

Историјске побуне Ками прати кроз моралистичку анализу социјалних револуција у којима долази до разилажења морала и политике. Социјалне револуције које су извођене у име ослобађања обесправљених и угњетаваних извржавале су се у диктатуре, уз масовно коришћење терора за очување освојене власти, јер су огрезле у морални нихилизам. Полазећи од апсолутне негације стварности завршавале су се у негацији постављеног револуционарног циља и проглашавању краја историје, закључује Ками.

Као књижевник-нобеловац, Ками је придавао велики значај уметности као једној врсти побуне против апсурда. Суштина уметности је у побуни против постојеће стварности, у име хуманије стварности, према схватању Камија. Мада је и уметност апсурдни феномен, она представља револт против људске судбине и помаже човеку да истраје у апсурдном животу. Стварањем уметничког дела даје се неки облик људској судбини. А уметнику доноси апсурдну радост кроз свакодневни напор, одмеравање граница истинитог и успостављање склада између идеалног и стварног. Тако је Ками приказао и трећу врсту апсурда.

Глобализовани капитализам инаугурисао је либерални демократски ситем и либералну демократску политичку културу као најбоље политичко уређење друштва, јер је оно стварало најбоље услове за функционисање тржишне привреде и остварење профита. А овакав тип привређивања омогућавао је несметану капиталистичку друштвену репродукцију са повлашћеним друштвеним положајем најбогатијих слојева друштва. Маркс и Енгелс су тврдили да су закони и установе формалне демократије средства власти буржоазије за очување њихових друштвених интереса (Маркс и Енгелс, 1963).

Едгар Морен је крајем 20. века описао дубину кризе културе цивилизације Запада и човечанства и закључио да је неопходно стварати језгро отпора у свакој култури, као основи за нову културу, нове друштвене односе и друкчији живот: „Морамо се одупрети величанственим силама назадовања и смрти“ (Морен, 1983: 308).

Политички плурализам и парламентарна демократија, коју Ален Бадју (Бадју, 2013) назива *капиталопарламентаризам*, створили су привид да преко њега могу да се артикулишу, изразе и остваре интереси већине чланова друштва. Међутим, политичка стварност показала је да најбогатији друштвени слојеви банкара, индустријалаца, власника медија, научних и образовних институција и симболичког капитала, отворено, или из сенке, контролишу политичке институције и политичку свест грађана и манипулишу њиховим политичким (посебно изборним) понашањем према својим потребама. Од десет најмоћнијих медија у Европи шест је у власништву најбогатијих људи (*Политика*, 18. мај). Резултат такве демократије је продубљивање социјалне неједнакости, нарушавање социјалне правде, повећање друштвених конфликта, пораст насиља, криминала, терора и ратова. У најразвијенијим државама Запада смењивале су се владе левице, деснице и центра а најбогатији друштвени слојеви постајали су још богатији, сиромашни још сиромашнији и обесправљенији, степен екс-

платације све већи. То је учинак системске демократске политичке културе усмерене на очување и функционисање капиталистичких друштвених односа који се идеолошки и медијски пропагирају и промовишу у свакој прилици, извозе, а по потреби и ратом успостављају. Са социјално-економским кризама у земљама центра, периферерије и полупериферије капитализма друштвени положај највећег броја људи се погоршава.

То је условило појаву схватања о кризи демократије, неповерење у демократију као фасадне демократије (Хабермас и др.), па и мржњу према демократији. Рансијер (Jacques Ranciere) (2013) тврди да демократију спречавају, изобличавају и кваре олигархијске елите, а онда је оптужују за анархију која, наводно, из ње проистиче и спутава друштвени развој. Демократија садржи многе парадоксе у распону од демократског идеала до демократске праксе. Најчешћи облик демократије, у виду репрезентативне демократије, негира њену суштину, јер не обезбеђује владавину народа, као политичког субјекта, већ његових делегираних представника, који настоје да ограниче интензивирање демократије, прекомерну активност грађана у њој и на тај начин остваривање „вишка демократије“. Аутентична демократија се састоји у сталној активности грађана у реформама којима се побољшава постојећи друштвено-политички систем и револуцијама којим се сталном активношћу грађана преображава постојећи друштвено-политички систем у напреднији. Моћне олигархије стварају изборне системе у којима преко монопола кандидовања представника власти и изборним крађама стварају, наводно, „демократску репрезентацију“ за остваривање својих интереса. Резултат тога је политичка апатија и апстиненција грађана, њихова незаинтересованост за опште добро и са тим унутрашња криза демократије. Она се продубљује стварањем наднационалних органа власти у Европској унији, самопрокламановане бриселске елите (криптоелите) и бирократије које немају демократску легитимацију и нису под контролом грађана националних држава: „Деполитизација грађана одвија се подстицањем потрошачког индивидуализма и егоизма, материјалног благостања и остваривања личног хедонизма. Права демократија спречава олигархију да влада у име народа, да располаже јавним животом и богатством, оствари свемоћ над животом појединаца, да друштвом управља ‘моћ роба’ (Рансијер, 2013: 115).

Из овакве демократске праксе Рансијер изводи три типа савремене демократије: *добре*, која се заснива на људским правима и индивидуалним слободама; *лоше*, која почива на егалитаризму и колективизму и *милитантна*, која се успоставља војним интервенцијама извозника демократије и брани силом. Тако демократија добија злочиначке одлике. Наметање демократије силом у функцији је уклањања националних граница за неограничену експанзију мега-капитала и успостаљања светске доминације његових власника. Оне су затворене за имигранте који траже посао у богатим земљама (Рансијер).

Ноам Чомски (Noam Chomsky) показује да су демократија и развој међусобно повезани, па се та веза види и по томе што имају заје-

дничког непријатеља, а то је „губитак суверенитета“ (Чомски, 2013: 79). Губитком суверенитета појединих држава долази до слабљења демократије у њима и способности управљања економском и социјалном политиком на светском тржишту, што спречава њихов развој. Таквим државама намећу се економски и социјални режими, названим неолибералним, који одговарају империјалним силама, а потом се спроводи либерализација економије, коју Чомски сматра навећим непријатељем развоја. Џон Дјуи (Дјуи, 1934) писао је да без економске демократије политичким формама демократије недостаје садржај, радницима слобода и правда. Слобода и правда су главна друштвена питања од чијих одговора зависи живот грађана. Олигархије све чине како би угушиле жудњу људи са слободом и демократијом. А политичка демократија је под великим утицајима инвеститора, кредитора и интереса капитала. Они чине „примарно бирачко тело“ које на различите начине утиче на исход избора кандидата за представнике власти, упакованих као свака роба, у оквиру пропагандне индустрије која треба да „засени и обмане“ секундарне бираче (Чомски, 2013).

У таквим околностима тражи се излаз у напуштању системске политичке културе и развијању антисистемске политичке културе, усмерене на укидање постојећих неправедних друштвено-економских и политичких система и успостављање бољих, праведнијих и хуманијих система.

У глобализованом капиталистичком друштву не постоје подстицаји на побуну, јер су његове елите створиле привид да је то слободан свет, од кога нема бољих светова. Његова социјалистичка алтернатива је поражена: „Тај свет је неприкладан за побуну... такав да нема места да се жели неки бољи (у радикалном смислу) или да се бољем нада“ (Бадју, 2015:16). Нема револуционарних идеологија, дистопије су потисле и замениле утопије. Ипак, по нека слободарска искра из уметности искочи и изазове просветљење људи да боље упознају свет у коме живе. Вокално-инструментална група „Београдски синдикат“ својом песмом „Систем те лаже“ имала је више од осам милиона прегледа на Јутјубу за две недеље, изјавио је Феђа Димовић, један од чланова ове групе (Димовић, 2016).

Јављају се левичарски друштвени покрети попут Индигнадоса (понижених и огорчених), Гуниуена и њиховог следбеника ПОДЕМОСА у Шпанији и масовних протеста и штрајкова у Европи од 2012. На позив Конференције европских синдиката да синдикати Европе обележе Дан европске солидарности и протеста у 23 државе одржани су масовни штрајкови радника новембра 2012. Они су настављени и наредних година све до данас. Најмасовнији су били у Шпанији, Португалији, Италији, Грчкој, Малти и Кипру. Данас се настављају у Француској и Белгији. Гневни радници тиме су изразили супротстављање мерама штедње које су произвеле велику незапосленост и пад животног стандарда. Пружили су отпор глобалном неолибералном капитализму који терет економске кризе пребацује на радне осиромашене слојеве и режимима који су произвели економску кризу и огрезли у корупцију и криминал, а мерама штедње погоршавају живот средњих слојева и најсиромашнијих грађана.

У Солуну је 17 радника окупирао пропалу фабрику хемијских производа „Вио Ме“ и наставило да производи детергенте и сапуне на принципима директне демократије, самоуправљања, упркос сметњама које су им чинили власник фабрике и држава. Ноам Кембел је то коментарисала као „благодет директне демократије“ (*Политика*, 2016).

Индигнадоси (гневни), претежно млади, започели су 2011. године окупирање јавних тргова у највећим градовима Шпаније, Мадриду, Валенсији, Севиљи, Балселони захтевајући смањење стопе незапослених, највише у ЕУ, „директну демократију“, „демократију блиску грађанима“, демократску револуцију. Амерички покрет „Окупирај Волстрит“, радикалне омладине, заузео је тргове са позивом грађанима на непослушност држави и захтевом за успостављање директне демократије. Левичарска партија Сириза у Грчкој искористила је велико незадовољство грађана драстичним падом животног стандарда и повећаном стопом незапослености да понуди левичарску политику развоја и освоји највећи број гласаова на парламентарним изборима. Она је обећала одбрану демократије од неолибералних технократских финансијских управљача који су изазвали дужничку кризу, истисли грађане из политике и наметнули драстичне мере штедње које срозавају квалитет живота на ниво мукотрпног преживљавања. Нажалост, у томе није до сада успела. Моћне силе европских банкара, под претњом искључења Грчке из еврозоне, приморале су Сиризу да сада спроводи политику хегемонског европског капитала, који је допринео енормној задужености Грчке да распродајом националних ресурса враћа дугове.

Побуна грађана у Тунису (2010), Египту (2011) затим у Алжиру, Јордану, Јемenu, још десетак држава северне Африке и блиског Истока (Арапско пролеће и зима) довела је до неких позитивних политичких промена, али и погоршања прилика у државама, у оним у којима су побуне режиране од империјалних земаља.

Повремене експлозије гнева обесправљених указују да се људи не мире са животом у немилосрдној експлоатацији, неслободи и неправди. Петер Слотердијк је у својим психополитичким истраживањима показао да се дуготрајни гнев људи акумулира и кроз културу мржње трансформише у форму политичког пројекта, „страначку форму“. Створена количина гнева се колективно чува, преноси с генерације на генерацију у виду ресантимана, осветничких намера. Залихе гнева се као роба негује од дифузног облика до виших нивоа организације, од „слепог трошења одмах-до пројекта светске револуције у корист понижених“ (Слотердијк, 1915). Гнев је замајац кретања у будућност, сировина за историјско мењање. „Сва историја је историја коришћења гнева“ (Слотердијк, 2015: 98). Владајуће групе свим силама настоје да репресивним мерама угуше рушилачки излив гнева. Мада, уколико се побуњеничке страсти не обједине у „дугорочна сабиралишта гнева“ и не буду координисане „визионарском режијом“, троше се и изумиру, констатује Слотердијк. Оваквим сазнањима Слотердијк је дао вредну парадигму за објашњавање савремених побуна против глобализоване неправде и понижавања радних слојева.

Побуне у арапским државама и Шпанији инспирисали су Алена Бадјуа да артикулише политичку културу тих побуна и формулише један нови модел политичке културе у настајању, политичку контракултуру побуне. Ален Бадју (Alain Badion), француски филозоф, научник, књижевник и политичар, пошао је од поређења две слике света. Прву слику света стварају „властодршци, руководиоци, ‘опинион маркери’, сатрапи и преваранти“ (Бадју, 2013:11). Она приказује свет у брзим променана којима се треба прилагодити или нестати. То прилагођавање треба да обезбеди модернизација схваћена као: технолошке иновације, већа продуктивност, штедња, финансијска стабилност банака, флексибилна тржишта рада, беспошtedна конкуренција. Циљ овакве модернизације је, сматра Бадју, да богати постану још богатији, преко смањења запослених, приватизације свих јавних добара, довођењем на власт корумпираних политичара који ће ресурсе своје земље бесплатно уступити својим господарима.

Другу слику света исцртавају критички интелектуалци који показују наличје модернизације које се огледа у томе што „Међународна заједница“ (најмоћније земље Запада и њихови савезници) у име заштите људских права мења режиме у другим државама ради успостављања парламентаризма „опуномоћеника капитала“ (Маркс) и преко њих глобализује неограничену моћ финансијске и империјалне олигархије. Резултат капиталистичке модернизације је, тврди Бадју, уништавање свих тековина радничког покрета, социјализма и комунизма 1860-1984. године и обнова вредности система империјализма. Таквом стању допринели су „бесконачни опортунизам ‘репрезентативних’ организација, корумпирани синдикати и парламентарне странке“. Политичке партије, синдикати и сервилни интелектуалци више воле власт него да воде политику, схваћену као вештину живота у заједници и трагање за остварењем општег добра, одвојеног од егостичких личних и групних интереса.

Демократија се показала као „застава легионара капитализма, национализма и расизма-ситног (локалног) фашизма“, сматра Бадју. Понављање овакве историје прекидају побуне народа и са њим „буђење историје“. Да би их гушили и предупредили господари света стварају правосудни систем и војну силу. Народу је преостало да обнови и пронађе своје оружје за своју одбрану и еманципацију. Оно се, по схватању Бадјуа, налази у идеји комунизма, али савремено промишљеној и „потхрањеној народним побунама“. Народна побуна може да успе само ако је усклађена са неком идејом (Бадју, 2013: 29). Људи су у праву што се буне, тврди Бадју. Народ је једино стваралац универзалне историје. Мада је побуњени народ хетероген по свом саставу, уједињује га заједничка идеја.

Бадју разликује три врсте побуна: непосредну, латентну и историјску. Непосредне побуне су територијалне побуне које трају 5-6 дана, претежно нихилистичке, предполитичке, уз учешће подземља, без јасне идеје, субјеката и организатора. Латентна побуна се састоји у окупацији фабрика и установа као знак протеста против ускраћивања радних и социјалних права, попут укидања права из радних од-

носа или поштровање услова за остваривање пензија. Историјске побуне су преображене непосредне побуне у политичке које окупљају масе људи на одређеном простору више недеља и месеци, обједињавају разноврсне групе људи, и има јединствене пароле и дугорочни циљ да победи. Она мора да формулише нову идеологију, да створи своју организацију како би омогућила да се енергија масе изрази кроз масовни покрет за стварање масовне егалитарне демократије у циљу еманципације обесправљених људи.

Побуна се разликује од револуције, тврди Бадју, по томе што револуционарни субјекти имају капацитет и ресурсе за преузимање власти. Побуна представља сукоб непосредне демократије и народног покрета са опуномоћеницима капитала и њихове неегалитарне представничке демократије за остварење политичких истина и апсолутне правде. Побуна се испољава кроз догађај, као поновно рађање историје, који има три обележја масовних народних демонстрација: интензификацију, сажимање и локализацију као претполитичке датости из које се рађа нова истина као организација и политичка активност у виду хибридног бића.

Организација је неопходна за успостављање дисциплине догађања. Она је слична комунистичкој партији у интерпретацији Маркса, Лењина и Маоа. Бадју политику дефинише као једну „процедуру истине, која се односи на колектив, обзнањује за шта је колектив способан. На пример, да ли је способан за једнакост?“ (Бадју, 2012:55). Политички плурализам и већинско мишљење поричу политичку истину у име плурализма истина, као скупа различитих судова и услова за њихово изрицање. Бадју, међутим, сматра да постоје четири основне врсте истина: филозофска, научна, уметничка и политичка. Њима додаје и љубавну. Политичка истина постоји као организовани производ догађаја историјских побуна остварених кроз интензификацију, сажимање и локализацију, која идентитетске објекте замењује стварном представом генеричке снаге, адекватном догађају. “Политичка истина је низ последица, организованих под условом да постоји идеја, масовни народни догађај, у којем идентификација, сажимање и локација замењују идентитетски објект и раздвојна имена која иду уз њега, једним стварним представљањем генеричке снаге вишеструког“ (Бадју, 2013:85).¹ Политичка борба је продужено деловање за истину, а против лажи. Према томе, политичка истина постоји у активном процесу и у њему се очитује као процес производње политичких новина, секвенције и политичке револуције. Политичка истина колективно представља човечанство као такво, како се остварује правда, једнакост и универзалност. Политичко угњетавање то негира, ослоњено на доминатна мишљења која имају финансијска, медијска и војна средства, наметнутих као сензуална.

¹ Раздвојним именима Бадју назива „начин да се личи на фиктивни идентитетски објекат“, који држава прописима намеће свом просечном грађанину да би појединци и групе имали заштиту државе. Према онима који су различити од прописаног идентитета, држави су сумњиви јер не деле вредности државне заједнице, попут имиграната који нису асимилвани у националне заједнице западне Европе, па држава према њима предузима посебне мере контроле и репресије.

Интезификација побуне се изражава као борбени активизам, као страст према истини побуне, као ентузијазам учесника у побуни у остваривању водеће идеје. Тај колективни стваралачки занос не траје сувише дуго. Већина људи се враћа свакодневном раду и животу, али у њима остаје некадашња енергија која добија организоване облике.

Сажимање се састоји у издвајању мањине из масе побуњеника, која формулише строга правила понашања и деловања и доследно их спроводи у току побуне, чиме се разграничава од осталих у побуни и ван ње. То је мислећа мањина која операционализује историјску идеју за циљеве побуне. Она је ‘генеричко биће једног народа’ (Бадју, 2013: 90).

Локација се огледа у формулисању и сповођењу „чврстих правила“ о заузимању јавних простора, тргова, фабрика. Та правила су костур политичке контракултуре побуне, нове норме политичке контракултуре. У време историјске побуне масе на одређеном простору обзнају идеју народне генеричности, иако нејасну и магловиту. Нелокализована идеја је немоћна, као што је јавни простор без идеје „нихилистички искок“ каже Бадју (исто). За окупљене побуњене грађане на јавном простору није битан „идентитетски државни идентитат“, већ универзална вредност еманципаторске идеје, њена „генеричка врлина“, она што одушевљава читаво човечанство, а потиче од обичних људи. Они настоје да независно од државних норми дефинишу могућност формирања друкчијег друштвеног поретка од постојећег. И да делокализују место побуне и универзализују идеју правде и еманципације и на сва друга места да је глобализују да буде прихваћена од свих подјармљених људи.

У досадашњој историји, испуњеној разним побунама, увек је стваран идеално-типски модел побуњеничке контракултуре и њена практична реализација са мање или више успеха, које су биле духовне „кртице историје“ које су тражиле више слободе и хуманијег живљења за подчињене. Некада су побунама претходиле идеје, идеологије и утопије еманципације (европски просветитељи). А некада су побуне служиле као инспирације за настанак идеја, идеологија и утопија еманципације (Маркс и следбеници).

Савременом друштву недостају некомпромитоване, алтернативне концепције капиталистичкој организацији друштва. Бадју је дао један концепт савременог комунизма.

Из изложеног се види да у савременом светском друштву постоје три врсте политичке контракултуре према њиховим субјектима и циљу који имају. Једну врсту политичке контракултуре побуне планирају, финансирају, индоктринирају, подстичу и циљно усмеравају за промену „недемократских политичких система“ и непослушних режима светски центри политичке моћи, предвођени САД-ом. Друга врста политичке контракултуре побуне формира се спонтано, изнуђено, од стране очајних, бесних, обесправљених људи који траже правду и остварење својих људских права, организују се, трпе последице репресивног систем, са малим изгледима на успех, ако побуне нису масовније од репресивне силе система. Трећу врсту побуне организују синдикати у виду штрајкова и демонстрација и левичарске

групе са нешто већим изгледима на успех. Представници владајућих политичких система за случај грађанске побуне створили су моћне специјалне војно-полицијске снаге и судско-затворске комплексе за гушење побуна.

Оваквом тренду, по схватању Робинсона, могу да се супротста-ве: глобална радничка класа координираном акцијом, реорганизована радничка удружења, независни синдикати, социјалистички покрети, ширење културе друштвене солидарности и транснационалног отпора. Огромне економске структурне неједнакости не могу да се одрже механизмима контроле и хегемонском доминацијом. „Једино одржи-во решење за кризу глобалног капитализма је темељна редистрибу-ција богатства идући од врха наниже, ка осиромашеном већинском стновништву, линијом демократског социјализма 21. века у коме чо-вечанство више не подразумева рат против самог себе и против при-роде. А таква редистрибуција може се остварити једино кроз масовну транснационалну борбу одоздо, чији је циљ да се спроведе народна демократизација и стане на пут механизмима доминације наметнуте под паролом ‘подстицање демократије’ (Робинсон, 2014:17).

***

Већина експлоатисаних и потчињених грађана у свету форми-рањем, развојем, практиковањем антисистемске политичке контракул-туре и транснационалном борбом може да разбије механизме намет-нуте доминације мањине и успостави темеље хуманијег друштва и директне демократије. Ова политичка контракултура треба да садржи моделе рационалног понашања, колективног формирања уверења, ко-лективног одлучивања, стратешких интеракција, формирање ефикас-них организација и институција за колективно делање (Елстер, 2014). Основни услов за то је да идеја еманципације дубоко продре у свест потчињених, да постане њихово уверење, животно практично опре-дељење и животно активизам. „Ако хоћете да нешто учините, морате у то чврсто да верујете и да се томе непрестано посвећујете, из дана у дан, да спроводите програме просвећивања, да се активирате. Тако ствари могу да се мењају“ (Чомски, 2007:36). Ако незадовољни живо-том људи проводе време гледајући телевизију – нема промена, закључио је Чомски. Свест о неопходности мењања постојећег глобалног економског система треба да продре у најшире друштвене слојеве најразвијенијих земаља, јер су владе које су изабрали у њихово име, а за рачун најбогатијих, створили неправедан економски систем који производи масовно сиромаштво. Тиме се угрожавају људска права милиона људи. И свест о потреби да онемогуће своје ратоборне владе које ратовима широм планете обезбеђују ширење и оплодњу трансна-ционалног капитала (Пеге, 2016). Не чекајући глобалну правду својим свакодневним активностима људи могу да допринесу друштвеним еволутивним и револуционарним променама које воде ка њој.

Без таквих промена империјалне силе у функцији мегакапита-ла ствараће све софистицираније механизме за подчињавање рад-них слојева и њиховом одржавању у прекалистичком (привременом)

стању неизвесности, несигурности и флукутирајућег страха од будућности, гушећи њихову вољу за отпором и побуном. Одлус Хаксли, писац дистопије о *Врлом новом свету* са књигом *Поново у новом врлом свету* (2015) пише да су његове слутње о будућем тоталитаризму, деградацији демократије и поробљености човека пре 80 година надмашене. Слобода је угрожена на перфидан начин да и без физичке принуде човек бива заробљеник мисли и осећања како жели други заробљени ум. Зато је потребно да се образујемо за слободу и поставимо отпорни на манипулације сваке врсте, предлаже Хаксли.

Развој контракултуре побуне стимулише историјске актере, жртве неправде, на остваривање виших степена тимотичких ресурса, воље за ангажовањем у реализацији слободе, људског достојанства, хуманости, једнакости, солидарности, праведности и жеље за победом злотвора.

ЛИТЕРАТУРА

- Бадију, Ален. *Буђење историје*. Београд: Центар за медије и комуникације, Факултет за медије и комуникацију, 2013.
- Бадију, Ален. *Метафизика реалне среће*. Београд: Факултет за медије и комуникације, 2015.
- Благодет директне демократије*. Доступно на: www.politika.rs (приступљено 22. 3. 2016).
- Бутиган, Вјекослав. „Побуна“. У *Социолошки лексикон*. Београд: Службени гласник, 1984.
- Вилијам, Робинсон. *Подстицање демократије. Глобализација, интервенција САД и хегемонија*. Београд: Албатрос плус и Југоисток XXI, 2014.
- Galbraith, John Kenneth. *Anatomija moći*. Zagreb: Stvarnost, 1983.
- Дал, Роберт. *Полиархија*. Београд: Филип Вишњић, 1997.
- Димовић, Феђа. Не памтим да је неко овако бахато, глупо и провидно крао, као што краду Вучић и СНС. Доступно на: www.nspom.rs (приступљено 11. 5. 2016).
- Дјуи, Џон. *Педагогика и демократија*. Београд: Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон, 1934.
- Ками, Албер. *Есеји. Побуњени човек*. Београд: Паидеиа, 2008.
- Лок, Џон. *Две расправе о влади*. Београд: Утопија, 2002.
- Лукић, Радомир. *Историја политичких и правних теорија*, I. Београд: Научна књига, 1964.
- Маркс, Карл и Фридрих, Енгелс. *Манифест комунистичке партије*, Београд: Култура, 1963.
- Милс, Рајт. *Моћ, политика и људи*. Нови Сад: Mediterran Publishing, 2013.
- Рансијер, Жак. *Мржња према демократији*. Београд: Карпос, 2013.

Слотердијк, Петер. *Гнев и време. Психополитичко истраживање*. Београд: Fedon Daimon, 2013

Хаксли, Одлус. *Поново у Врлом новом свету*. Нови Сад: Mediterran Publishing, 2015.

Чомски, Ноам. *Снови и надања*. Београд: Вулкан, 2013.

Vjekoslav L. Butigan

POLITICAL COUNTERCULTURE OF REBELLION AGAINST THE CAPITALISTIC GLOBALISATION

Summary

The paper shows the crisis of political culture of global capitalism “surface democracy” and reaction to it in the form of counterculture of rebellion, which is spreading over Europe and other continents. The paper points out on the historical roots of the natural right on the revolt against the oligarchic power. It gives a model of the counterculture of rebellion against globalised capitalism of Alain Badiou.

Key words: political culture, political counterculture, rebellion, globalism, capitalism.

